

країни // Відом. Верхов.
http://zakon3.rada.gov.ua/

тронний ресурс] : Закон
3. – Ст. 175. – Режим до-
4.

ресурс] // Тиждень.ua. –
sation/2225.

атизації системи влади /
2–81.

іального капіталу [Елек-
Варинський Олег Олек-
«Південноукр. нац. пед.
» с. – Режим доступу:

ичного простору немає
012. – 22 жовт. – Режим
075109/.

адянської до пострадян-
рської державної інже-
– Вип. 40. – С. 133–145.
му. Чим небезпечні для
ронний ресурс] / О. Кос-
пу: http://zaxid.net/news/
u&objectId=1324253.

яття корупції [Електрон-
– Режим доступу:

: Проект Ін-ту світ. по-
– К. : Ін-т світ. політики,
ig/postsov_all_ukr.pdf.

дрового добору політи-
Олена Олійник // Віче. –
e.info/journal/4402/.

и [Електронний ресурс]
комунікаційні мережі :
антів. – Одеса : ОНПУ,
pu.ua/online/conference/

ського державотворен-
nitarian Vision. – 2015. –
p.edu.ua:8080/bitstream/

15. Основы противодействия коррупции / под ред. И. И. Рогова, К. А. Мами, С. Ф. Бычковой. – Алматы : ОФ «Транспаренси Казахстан» : ОФППИ «Интерлигал» в Казахстане, 2004. – 328 с.

О. А. Стасевська, кандидат філософських наук, доцент

ТРАНСФОРМАЦІЯ МОРАЛЬНО-КУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СОЦІУМУ

Концептуальною основою морально-культурного простору соціуму, що забезпечує його функціонування в будь-яких умовах, є базові цінності, градація яких потребує уточнення й доповнення. Морально-ціннісний простір містить у собі як суспільну мораль, так і суб'єктивні моральні цінності, норми, ідеали. Актуальність дослідження аксіологічних основ полягає в тому, що без усвідомлення морально-ціннісного смислоутворюючого стрижня суспільства унеможливується прогнозування його подальшого розвитку. Трансформація морально-культурного простору в умовах глобалізації характеризується зміною пріоритетів у системі цінностей: вони переміщуються із духовної сфери в гедоністичну, прагматичну та утилітарну; особистість орієнтована не на досягнення морального ідеалу, а на отримання задоволення, конкретного результату, користі. Цінностями виражений спосіб існування і це має прямий зв'язок з ієрархією цінностей: людина здатна жертвувати одними цінностями заради інших, варіювати порядок їх життєвої реалізації. Предмети і явища навколишньої дійсності для різних представників соціуму набувають неоднакової значимості, так само як і в різні часи для однієї і тієї ж особи ціннісні орієнтації виявляються різними. Цінності індивіда утворюють систему його життєвої орієнтації, мають для неї особливе значення, обумовлюють особистісні поведінкові реакції. Системою ціннісних орієнтацій визначається змістовна сторона спрямованості індивіда і складається світоглядна основа. Сила і значущість сучасної людини полягає в конструюванні як свого ціннісного світу, так і буття в ньому. Зміну «ціннісних настанов» людини постсучасності визначає інтенсифікація діловитості, прагматичності, орієнтація на досвід і комунікацію, що суттєво впливає на моральне життя. Актуальним у наш час стає факт, що потрібно і змінювати, і розуміти цей світ, а ідеали в суспільстві потрібні для того, щоб визначати своє ставлення до світу. Настанови і цінності, змінюючись разом із особистістю, певним чином «зафарбовують» духовний простір, у якому перебуває людина, а духовний простір, у свою чергу, впливає на звичаї і поведінку

особистості. Утім при всій своїй мінливості вони є досить стійкими і не піддаються кардинальним трансформаціям.

Проблема буття моральних цінностей, їх переоцінки на сучасному етапі суспільного розвитку зумовлена тим, що український соціум перебуває в трансформаційному стані. Для більшості ця проблема виявляється як бажання розібратися у власному життєвому шляху, відповісти на глибинні питання людського буття: про сенс життя, про добро і зло, любов і смерть, про власне місце в суспільстві і світі в цілому. Однією з характерних ознак сьогодення стала спроба морального переосмислення минулого. Людина знову і знову повертається до сторінок історії, вибудовує зв'язок минулого і сьогодення, відшуковуючи моральний «компас», певні орієнтири, за якими можна було б звіряти власний шлях і вчитися правильно бачити і розуміти реальність, морально оцінювати свої дії. Об'єктивні реалії свідчать про те, що практично в усіх сферах сучасного українського суспільства спостерігаються аксіологічні новації, а також суперечності у розумінні моральних цінностей, що визначають людський вимір духовного простору. Особливого значення набуває творення нових поліцінностей, функціонування яких необхідне сучасній людині в духовному просторі. Для осмислення нової парадигми людського буття в духовному просторі потрібна цілісна концепція всіх існуючих цінностей, в їх взаємозв'язку, єдності, а також виявлення впливу на них псевдо-, квазі-, антицінностей.

Сьогодні українське суспільство в своїх «моральних пошуках» як ніколи потребує адекватних знань про себе, про своє місце в сучасності і шляхи в майбутньому, в необхідності обґрунтування того, що істинна культура як основа життєдіяльності соціуму і людини є «найвища цінність», яка здатна злитися з життям і утворити з нею єдине ціле. Необхідність переоцінки моральних цінностей сучасного українського суспільства визначається кризовими моментами у співіснуванні нових або оновлених цінностей з існуючими традиційними цінностями і нормами, які тією чи іншою мірою вичерпали себе. Без оптимального здійснення системної переоцінки цінностей і створення адекватних моральних цінностей успішний і ефективний розвиток суспільства неможливий. Під переоцінкою розуміється одночасно два завдання: з одного боку, науковий аналіз існуючого стану і вироблення тенденцій і напрямів можливих змін; з другого боку, практична реалізація системи моральних цінностей. До цього завдання входить і підготовка суспільства до творення нової системи і активного включення в реалізацію зазначеної системи.

Серед найбільш значущих моральних цінностей можна виокремити кілька основних груп: 1) вітальні цінності, щастя і нещастя, ставлення до родичів; 2) світоглядні цінності: уявлення про цілі і сенс особистісного буття, вчення про Бога; 3) демократичні цінності: права людини, свобода слова, совість, г

суть стійкими і не під-

ки на сучасному етапі соціум перебуває в тран- сь як бажання розібранні питання людського про власне місце в сусо- годення стала спроба знову повертається до я, відшукуючи мораль- звіряти власний шлях льно оцінювати свої дії. ферах сучасного украї- дії, а також суперечнос- ський вимір духовного к поліцінностей, функ- у просторі. Для осмис- просторі потрібна цілісна єдності, а також вияв-

х пошуках» як ніколи насності і шляхи в май- на культура як основа б», яка здатна злитися переоцінки моральних сься кризовими момен- нуючими традиційни- ерпали себе. Без опти- створення адекватних спільства неможливий. одного боку, науковий ямів можливих змін. х цінностей. До цього нової системи і актив-

жна виокремити кіль- ставлення до родини; йстісного буття, віра да слова, совість, гід-

ність; 4) громадські цінності: патріотизм, почуття обов'язку, соціальна спра- ведливість, громадське визнання, положення в суспільстві; 5) корпоративні цінності: колективізм, уміння «працювати в команді», прихильність до кор- поративних традицій; 6) цінності міжособистісного спілкування: любов, дружба, чесність, порядність, доброзичливість, скромність, співчуття до інших людей; 7) прагматичні цінності: компетентність і професіоналізм, здоровий кар'єризм, матеріальний добробут.

На нашу думку, толерантність є тією базовою моральною цінністю, на осно- ві якої можна подолати конфліктність і гармонізувати суспільне життя. Але толерантність не може бути безмежною, не може виявлятися до негативних явищ більше ніж до позитивних. У процесі вивчення настанов толерантності велике значення має аналіз її функцій. Важливішими аспектами функціону- вання толерантної свідомості в суспільстві є: терпимість до «інших» до тих пір, поки їх дії не суперечать загальнолюдським нормам і принципам (тобто загальнолюдські цінності понад усе); терпимість до «інших» думок і поглядів за винятком тих, які можуть викликати принциповий конфлікт.

Слід визнати, що людство шукає нові ціннісні виміри через призму людя- ності і новий аттрактор як ідеальний кінцевий стан, до якого прагне. Ним може стати «новий гуманізм» як альтернатива технократизму і дегуманізації постсучасності, в якому «духовна революція», культурна ідентичність, мо- ральні цінності знову висувуються на перший план. Гуманістичні ідеали, повагу до особистісної гідності, до прав людини, до її свободи не можна при- внести в суспільне життя ззовні. Процес суспільного розвитку, по суті своїй, повинен бути процесом зростання і визрівання цих начал – в іншому випадку не мають ніякого сенсу все міркування про соціальний прогрес, про підви- щення духовності і якісні зміни духовного простору українського соціуму.

Гуманістичне мислення як вимірювання соціальної реальності має пер- спективи посилити свій вплив на українське суспільство через одну із зна- чущих галузей духовного життя – систему освіти, яка здатна знайти страте- гічні рішення головних проблем людства. Основою просвітницької та осві- тьанської діяльності має стати поширення поваги до свободи і гідності людини, спрямованість не тільки на його розум, а й на моральні почуття. Реформація системи освіти й виховання в Україні має запобігати згубним на- слідкам надмірної спеціалізації, що призводить до стереотипізації, духовного зубожіння та інтелектуальної обмеженості, нездатності до перспективного світобачення, тяжіння до емпіричного, принципово атеоретичного знання.

Сучасна система освіти має зосередити зусилля на подоланні проблеми формування світогляду молодого покоління, елементи якого «розірвані», фрагментарні, не пов'язані в систему знань. Утім загальновизнаним є той факт, що невелике, але систематизоване знання володіє реальною силою і може

служити стрижнем особистості. В ієрархії цінностей перші місця посідають інформація і пов'язані із нею віртуалізація та симулякризація: на жаль, інформація, а не знання, стала важливим засобом управління духовним життям людини, універсальним засобом впливу на її поведінку.

Отже, сучасному українському суспільству необхідно розвиватися в напрямку зростаючої значущості інтелектуалізації. Уже останні десятиліття повною мірою довели велику залежність цивілізації від тих здібностей і якостей особистості, які закладаються в освіті. Якщо сьогодні ми говоримо про кризу системи освіти, то маємо на увазі зниження якості знань і наростання розриву між освітою і культурою, зменшення долі міжособистісної комунікації, «відчуження учня і учителя». Виявляється криза освіти також у масовому відтоку талановитої молоді за кордон; у дисбалансі розумного співвідношення між інтересами і потребами суспільства в освіті; у формалізації навчання, в поширенні тестування замість підвищення активності пізнавальної діяльності; у втраті власних освітянських традицій і надмірному запозиченні «чужого» досвіду. Діагноз сучасної української системи освіти – «недоосвіта», причина якої міститься (також) у сфері моральній.

На основі викладеного можна зробити висновок, що один із варіантів оновлення духовного простору сучасної України має відбуватися шляхом переоцінки системи моральних цінностей, а також за допомогою відмови від минулих цінностей, настанов і життєвих стратегій. Переоцінка цінностей забезпечить формування «образу майбутнього», духовний простір українського соціуму зміниться як структурно, так і змістовно. Але вирішення проблеми оновлення духовного простору, досягнення нового якісного стану неможливе без підвищення загального культурного рівня людини. Сьогодні як ніколи раніше українське суспільство залежить від моральних якостей людини, її моральних переконань, настанов і звичок, моральної зрілості і відповідальності. Визначення моральних основ життя може стати консолідуючим фактором у забезпеченні національної згоди, сприяти конструюванню особистісної та колективної ідентичності, забезпечити збереження культурної самобутності.

Л. Я. Угрин, кандидат політичних наук, доцент

ВЗАЄМОКОНСТРУЮВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ І ГРОМАДЯНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Принципи демократичної політики, які зароджуються у сучасній Україні, зможуть забезпечити її ефективність і стабільність лише коли будуть підтри-

Підписано до друку з оригінал-макета 10.05.2016.
Формат 70×100^{1/16}. Папір офсетний. Гарнітура Times.
Ум. друк. арк. 26.61. Обл.-вид. арк. 20.37. Вид. № 1460.
Тираж 100 прим.

Видавництво «Право» Національної академії правових наук України
та Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
Україна, 61002, Харків, вул. Чернишевська, 80а
Тел./факс (057) 716-45-53
Сайт: www.pravo-izdat.com.ua
E-mail для авторів: verstka@pravo-izdat.com.ua
E-mail для замовлень: sales@pravo-izdat.com.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції — серія ДК № 4219 від 01.12.2011 р.

Друкарня ФОП Леонов
Тел. (057) 717-28-80

Вісник

Національного університету
«Юридична академія України
імені Ярослава Мудрого»

Серія: Політологія

Збірник наукових праць

Виходить щоквартально

Заснований у серпні 2009 р.

№ 2 (29) 2016

Харків
«Право»
2016

Рекомендовано до друку вченою радою Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого (протокол № 10 від 22.04.2016 р.)

Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія: Політологія / редкол.: А. П. Гетьман та ін. – Х. : Право, 2016. – № 2 (29). – 330 с.

Засновник — Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
Видавець — Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

А. П. Гетьман – доктор юридичних наук, професор (голова редакційної колегії);
О. Г. Данильян – доктор філософських наук, професор (заступник голови редакційної колегії);
М. П. Требін – доктор філософських наук, професор (заступник голови редакційної колегії);
Є. М. Мануйлов – доктор філософії, професор (відповідальний секретар); члени редколегії:
Е. А. Афонін – доктор соціологічних наук, професор; **О. К. Бурова** – доктор філософських наук, професор; **Л. М. Герасіна** – доктор соціологічних наук, професор; **О. П. Дзьобань** – доктор філософських наук, професор; **Ю. Ю. Калиновський** – доктор філософських наук, професор; **Г. П. Клімова** – доктор філософських наук, професор; **В. В. Кривошеїн** – доктор політичних наук, професор; **Г. М. Куп** – доктор політичних наук, професор; **Ю. А. Калагін** – доктор соціологічних наук, професор; **Н. М. Лисиця** – доктор соціологічних наук, професор; **В. О. Лозовой** – доктор філософських наук, професор; **С. І. Максимов** – доктор юридичних наук, професор; **М. І. Панов** – доктор юридичних наук, професор; **О. В. Петришин** – доктор юридичних наук, професор; **В. Л. Погрібна** – доктор соціологічних наук, професор; **С. П. Погребняк** – доктор юридичних наук, професор; **І. О. Поліщук** – доктор політичних наук, професор; **О. І. Романюк** – доктор політичних наук, доцент; **С. Ю. Римаренко** – доктор політичних наук, професор; **О. В. Сердюк** – доктор юридичних наук, професор; **Л. Г. Сокурянська** – доктор соціологічних наук, професор; **В. Ф. Смолянюк** – доктор політичних наук, професор; **О. М. Юркевич** – доктор філософських наук, професор

Відповідальний за випуск Є. М. Мануйлов

Адреса редакційної колегії: 61024, Харків, вул. Пушкінська, 77,
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,
тел. 704-11-35

© Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 2016
© Оформлення. Видавництво «Право», 2016